

**Intervenció arqueològica al carrer de Sant Quintí,
55-95 / carrer de Sant Antoni Maria Claret, 167-
171; Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Districte
d'Horta i Guinardó (Barcelona). Codi 071/21**

(Barcelona, Barcelonès)
Juliol de 2021

Núm. Expedient:
470 K121-NB 2021/1-33242

Kamen Sablev

ABANS. SERVEIS CULTURALS S.L.

c. Ventura Plaja 30-32, Àtic 1ª

08028 Barcelona

Tel.: 667 746 340 / 637 794 864

ivansalvado.abans@gmail.com / jordichoren.abans@gmail.com

www.facebook.com/Abans

Coordinació

Ivan Salvadó Jambrina

A handwritten signature in blue ink, appearing to be "Ivan", written in a cursive style.

Direcció

Kamen Sablev

A handwritten signature in blue ink, appearing to be "Kamen", written in a cursive style.

A Barcelona, 05 d'agost de 2021

Índex

Fitxa tècnica.....	4
Motius de la intervenció	5
Localització	6
Marc geogràfic i geològic.....	7
Síntesi històrica i antecedents arqueològics.....	8
Metodologia	10
Desenvolupament dels treballs arqueològics	11
Conclusions i interpretació.....	13
Afectació arqueològica.....	14
Bibliografia.....	15
Annexos.....	16
Annex 1.....	17
Documentació fotogràfica.....	17
Annex 2.....	25
Planimetries	25
Índex de plànols	26

Fitxa tècnica

Nom de la intervenció	c. Sant Quintí 55-95 / c. Sant Antoni Maria Claret 167-171 (Hospital de Sant Pau)
Municipi	Barcelona
Comarca	Barcelonès
Coordenades UTM ETRS89	X: 431205.7 / Y: 4585074.3
Alçada	57m snm
Tipus de jaciment	Urbà
Tipus d'intervenció	Preventiva
Tipus d'activitat	Control
Resultat de la intervenció	Negatiu
Cronologia	Segle XX-XXI
Dates de la intervenció	01/07/2021 a 30/07/2021
Coordinador	Ivan Salvadó Jambrina
Arqueòleg director	Kamen Sablev
Dibuix de camp	Kamen Sablev
Topografia	ABANS Serveis Culturals s.l.
Infografia	Jordi Chorén Tosar
Propietari de la finca	Fundació Privada de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau
Règim jurídic de la finca	Privat
Promoció i finançament	Fundació Privada de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau
Codi	071/21
Superfície total del solar	910m ²
Superfície afectada	420m ²
Protecció existent	Monument Històric-Artístic d'interès Nacional, Cat. A, cap. I, R.D 1719/1978 19-5, BOE 18-7-1978, inclòs al Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històric-Artístic de la Ciutat de Barcelona (fitxa núm.716); protegit pel Pla Especial d'Ordenació de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, aprovat el 18 de setembre de 1996; declarat "Patrimoni de la Humanitat" per la UNESCO, en la reunió del dia 4 de desembre de 1997 i està inclòs també al Pla Especial de Protecció del Patrimoni Arquitectònic i Catàleg del Districte 7; núm. d'element 110.

Motius de la intervenció

El projecte executiu d'un nou vial de connexió de l'hospital de la Santa Creu i Sant Pau amb el carrer de Sant Quintí ha comportat una sèrie d'obres i moviments de terres dins d'aquest recinte històric projectat per Domènech i Montaner l'any 1901.

La intervenció arqueològica s'ha realitzat a l'interior del recinte de l'hospital, entre els números 55-95 del carrer de Sant Quintí a la part dreta de l'Eixample de Barcelona.

Donat que, el lloc on es troba s'inclou en una Zona d'Interès Arqueològic i d'alt valor històric, des de l'Ajuntament de Barcelona es va emetre un Projecte d'Intervenció Arqueològica (PIA), seguint la normativa municipal i general en matèria patrimonial, que indicava la necessitat de realitzar un control arqueològic dels treballs i l'excavació arqueològica de les restes que poguessin aparèixer.

Assabentada d'aquest fet, la promoció de l'obra contactà amb l'empresa **ABANS Serveis Culturals s.l.**, per tal que es fes càrrec dels treballs arqueològics derivats de les obres,

Els treballs arqueològics han estat coordinats per l'arqueòleg Ivan Salvadó Jambrina, tot assumint la direcció tècnica l'arqueòleg Kamen Sablev.

Localització

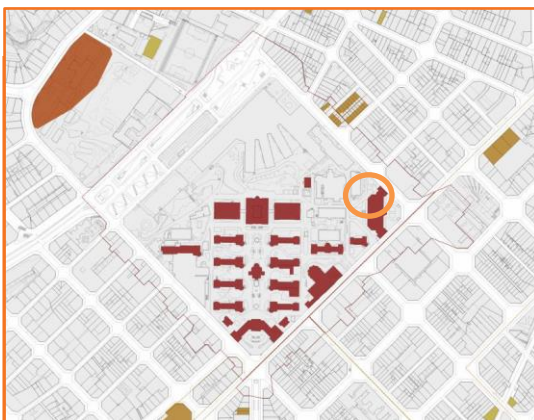

Fig. 1. Plànol topogràfic de situació de la intervenció. Extret de: www.icc.cat, retocat. Basat en base topogràfica E: 1/5000

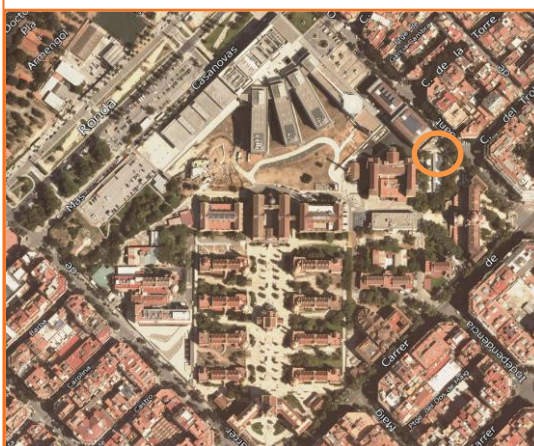

Fig. 2. Ortofotomapa de situació de la intervenció. Extret de: www.icc.cat, retocat. Basat en base topogràfica E: 1/5000

Municipi	Barcelona
Comarca	Barcelonès
Context	Zona urbana carrer Sant Quintí 55-95 / carrer Sant Antoni Maria Claret 167-171
Coordenades UTM ETRS89	X: 431205.7 / Y: 4585074.3
Alçada	57m snm

Marc geogràfic i geològic¹

La ciutat de Barcelona ocupa un pla inclinat, que s'estén des de la Serra de Collserola a la mar i entre els rius Llobregat i Besòs, amb un subsòl de característiques molt diverses.

La serra de Collserola, així com els turons de Monterols, el Putxet, el Carmel i la Rovira, que s'alineen al peu de la serra, són format per pissarres i gresos intruïts per granitoides i, localment, per calcàries; totes aquestes roques són d'edat paleozoica (entre 500 i 300 milions d'anys). Un sistema de falles esglaona aquests conjunts de roques fins a sota el mar.

Als graons més baixos, sobre les roques paleozoiques, hi ha dipòsits més moderns, del Neogen, en concret del Miocè (entre 25 i 5 milions d'anys) amb abundants restes de fòssils marins que es poden observar a Montjuïc, i del Pliocè (entre 5 i 2 milions d'anys que afloren en petits relleus com el Mont Tàber, l'indret on s'instal·là el primer assentament romà de la ciutat.

Al pla de Barcelona tots els materials paleozoics, miocens i pliocens són recoberts per dipòsits del Quaternari antic o Plistocè (entre 2 milions d'anys i uns 8.000 anys) damunt dels quals hi ha materials més recents, de l'Holocè (dels darrers 8.000 anys).

Al peu de la serra de Collserola aquests dipòsits són formats per arrossegalls procedents d'aquests relleus i a la part baixa de la ciutat per dipòsits de platja o d'antigues maresmes, que permeten reconstruir el traçat del litoral en diferents moments del passat. A banda i banda del pla de Barcelona i, separats per Montjuïc, s'estenen els deltes del Llobregat i del Besòs.

En aquesta plana completament urbanitzada destaquen vàries zones clarament diferenciades, el nucli antic correspon a la primitiva ciutat romana damunt del Mont Tàber (15m snm) proper al mar. El nucli de Montjuïc al sud, que s'aixeca suaument al pla i que cau bruscamment sobre el mar fent-se inexpugnable el seu accés des d'aquesta posició, i els ravals més pròxims que s'originaren entorn d'aquests nuclis.

Per altra banda, tenim tota una sèrie de nuclis poblacionals que, emergits fora de les muralles, acabaran essent absorbits per la ciutat en una de les seves dues importants crescudes (amb la construcció de les muralles del segle XIII o durant l'expansió del segle XIX amb la creació de l'Eixample).

¹ Informació extreta de: http://www.igc.cat/web/files/201010_igc_racab_plafo_fabra.pdf. Consultat el 8 d'abril de 2015

Síntesi històrica i antecedents arqueològics²

D'una manera molt resumida, podem dir que el lloc que ens ocupa tenia un alt interès històric i arqueològic pels següents motius:

1. Coneixem la seqüència històrica d'aquest punt de la ciutat, amb una primera ocupació en època ibèrica i romana fins a la darrera ocupació al segle XX, passant per un moment indeterminat en època moderna amb la construcció d'un casal rural, la casa Milans o mas Xifré, i el seu ennobliment i transformació en lloc d'esbarjo i estiuatge a la primera meitat del segle XIX.
2. El mas Xifré en un principi es deia Casa o Mas Milans fins que el va adquirir José Xifré Cases. No queda clar si el va tirar tot a terra per fer-ne la nova casa o la va reformar i engrandir. Així les estructures que es localitzen disperses per la part baixa del recinte històric de l'hospital podrien pertànyer a la casa Milans o a la Torre Xifré indistintament.
3. El conjunt d'edificis de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau respon a un projecte de Lluís Domènech i Montaner de l'any 1901.
4. En una intervenció recent es van localitzar enterraments i estratigrafia d'època romana sota un dels vials situat entre els pavellons de Sant Rafael, Sant Leopold, i els edificis de l'actual Escola Universitària d'Infermeria (el pavelló de Sant Frederic i l'antiga església).
5. Entre 2009 i 2011 es va portar a terme una intervenció arqueològica al voltant del pavelló de l'Administració on es van localitzar tot un seguit d'estructures de diversa cronologia. Entre aquestes cal destacar la presència de cinc sitges amb un ventall cronològic des d'època ibèrica a època romana. A tocar d'aquest espai, en una intervenció realitzada l'any 2012, es van documentar estratigrafia del segle I aC.
6. L'any 2013, durant una primera fase dels treballs d'urbanització i reforç superior de les voltes dels túnels soterranis de tot el conjunt històric, es va procedir al seguiment i control arqueològic dels rebaixos efectuats, sense que en cap cas es localitzés o documentés cap resta arqueològica.
7. El mateix any 2013, els treballs realitzats entre el pavelló de Montserrat i el pavelló de l'antiga farmàcia, ha deixat al descobert deu contraforts de la banda de muntanya en un espai de 46 metres de llargada. La cronologia d'aquests contraforts correspon al moment de construcció del conjunt hospitalari.
8. Entre els anys 2013 i 2014 es van documentar dos trams de dues canalitzacions fetes a base de tubs ceràmics encastats en forts murs de pedra i morter de calç, que són la continuació dels documentats en una intervenció prèvia i que estaven en relació a una

² Tota la informació presentada en aquest apartat ha estat extreta del PIA elaborat pel Servei d'Arqueologia de Barcelona.

antiga bassa pertanyent al mas Xifré, situada a la part baixa del recinte històric i de la qual s'han localitzat nombroses restes en els treballs de reforma del complex hospitalari. Aquestes canalitzacions abastirien d'aigua a la bassa.

9. El recinte històric està declarat Monument Històric-Artístic d'interès Nacional, Cat. A, cap. I, R.D 1719/1978 19-5, BOE 18-7-1978, inclòs al Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històric-Artístic de la Ciutat de Barcelona (fitxa núm.716)
10. El recinte històric està protegit pel Pla Especial d'Ordenació de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, aprovat el 18 de setembre de 1996.
11. Conjunt declarat "Patrimoni de la Humanitat" per la UNESCO, en la reunió del dia 4 de desembre de 1997.
12. Conjunt inclòs al Pla Especial de Protecció del Patrimoni Arquitectònic i Catàleg del Districte 7; núm. d'element 110.

Metodologia

Degut a les característiques de l'obra, es va dur a terme un control arqueològic de les obres de rebaix del subsòl, per tal de detectar la presència o no de restes arqueològiques, paleontològiques o patrimonials.

En cas d'haver-ne localitzat, aquestes s'haurien documentat oportunament, prèvia notificació als serveis territorials del servei d'arqueologia de la Generalitat de Catalunya. Aquesta documentació hauria pogut comportar l'excavació de les restes arqueològiques aparegudes, la qual s'hauria realitzat seguint la metodologia corresponent.

Desenvolupament dels treballs arqueològics

Amb l'objectiu d'obrir un nou accés al recinte de l'hospital de la Santa Creu i Sant Pau des del carrer de Sant Quintí, així com amb la idea de renovar l'espai en general, es van realitzar una sèrie de tasques de remodelació sota control arqueològic al llarg del mes de juliol del 2021.

Els treballs consistiren en arranjar els espais enjardinats i l'obertura d'una rasa per instal·lar una nova canonada de recollida d'aigües residuals.

Així, primerament es van arreglar els parterres ja existents dels cantons del que seria el nou accés. Tot i que en general aquesta tasca va consistir simplement en netejar d'herbes i aplanar el terreny amb una pala plana (veure foto 1), cap a la banda més allunyada del carrer sant Quintí es van rebaixar fins a 0,50 m de profunditat (veure foto 2), afectant només al nivell vegetal. Posteriorment es va abocar terra orgànica i es va aixecar uns centímetres el muret de contenció, deixant el terreny preparat per plantar.

Quant a l'obertura de la rasa, com hem dit, anava destinada a la instal·lació d'una nova canonada de recollida d'aigües residuals, la qual s'havia de connectar amb el col·lector existent a l'exterior del recinte, al carrer Sant Quintí. Per aquest motiu, es va obrir una rasa en direcció oest – est amb una amplada d'1 m i una profunditat de 0,30 m en el seu inici i 2,60m en la seva cota més profunda sota el carrer Sant Quintí.

Donat que el mur perimetral del recinte de l'Hospital de Sant Pau es troba inclòs dins la protecció de BCIN, el projecte ja preveia passar la nova canonada per sota seu sense afectar-lo. Tanmateix, la resta de serveis existents (gas, enllumenat, aigua,...) que anaven apareixent travessant a cada metre la rasa (veure foto 3), també passaven pel mateix sistema sota el mur, motiu pel qual es va haver de desviar la ubicació prevista inicialment i minar per una altre zona que permetés salvar els serveis existents i arribar al col·lector general amb la inclinació necessària.

Quant al mur de delimitació del recinte de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, té una amplada de 0,80m. Cal esmentar que aquest mur ja havia estat rebaixat amb anterioritat per obrir una porta que permetia l'accés al recinte des del carrer de Sant Quintí, just el punt per on es va obrir la rasa, permetent constatar com amb les reformes realitzades tant a l'interior com al carrer, s'havia augmentat la cota de circulació, colgant fins a un metre de la part originalment vista del mur. La seva part aèria presenta un tram superior, construït amb maons de 0,22m x 0,44m i un

sòcol bastit amb pedra desbastada i treballada, disposada de manera no uniforme a la seva base, amb una alçada total d'1m. D'altra banda, presenta una fonamentació de 0,50m de fondària, quedant coberta per la vorera del carrer Sant Quintí. Aquest mur va respectant la pendent del carrer, motiu pel qual es troba esglaonat, així mateix, cada 5 metres presenta a mode de decoració l'escut de Barcelona simplificat dins una circumferència amb una amplada de 0,40 x 0,43m (veure foto 9).

Cal esmentar que, tot i que la rasa presentava una amplada regular d'un metre, a la zona del minat, per motius de seguretat, es va obrir fins a 2,20m d'amplada, dels quals els laterals d'uns 0,60m de costat només es van rebaixar entre 0,30-0,40m, per tal de poder accedir al fons de la rasa i reduir els riscos de caiguda dels perfils en aquest punt.

L'estratigrafia de tota la zona consistia en la pavimentació de formigó de 0,20m de gruix, la qual s'assentava sobre un nivell de runa d'1,30m de potència, format pel substrat geològic remenat, amb presència d'escombraries d'època actual, procedents segurament dels diversos moviments de terres que es van realitzar en el moment de construir tots els serveis esmentats anteriorment, entre finals del segle XX i principis del segle XXI. A partir dels 1,50 m de profunditat apareixia el terreny natural de color taronja amb margues blanques típic de l'entorn de Barcelona i no es van poder apreciar estructures arqueològiques ni material de cap tipus (veure foto 4).

A la zona propera al mur de finca de l'Hospital, van aparèixer serveis d'aigua i gas a tan sols 0,80m de distància, per tant va resultar extremadament complicat extreure la terra sense afectar ni el mur ni els serveis. Aquesta tasca es va fer amb la guia de l'arqueòleg signant i el peó d'obra per tal d'evitar cada un d'aquests obstacles i es va haver de canviar la pala de la màquina, per una de plana (veure fotos 5 i 6). Tot i així, va ser inevitable que la pala de la màquina acabés rasant superficialment la cara del mur, el qual tenia ja també una part degradada d'antic (veure foto 7).

Per la cara interna del mur, es va excavar de tal manera que es va deixar terra de contenció per tal de protegir l'estructura i no afectar-la de cap manera. Finalment, el tub es va instal·lar també per aquest costat pel mateix motiu (veure foto 8).

Conclusions i interpretació

Degut a les característiques de l'obra, s'efectuà el control arqueològic dels treballs d'enjardinament i d'obertura d'una rasa per a instal·lar una nova canonada de recollida d'aigües pluvials.

En dits treballs tan sols s'ha pogut constatar la presència d'un nivell superficial que conforma la superfície de circulació actual, cobrint una anivellació de runa. A la major part de la rasa, el rebaix va assolir entre 0,30 i 1m de fondària, podent-se documentar tant sols aquesta anivellació del segle XX.

Per tal de salvar el mur de tanca del recinte de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, a la seva proximitat es va augmentar la fondària de la rasa, fins als 2,60m de potència, podent constatar la presència del substrat geològic a partir dels 1,50m, sense que s'hagi pogut constatar la presència de cap tipus de resta arqueològica o patrimonial.

Tot i així, no es pot descartar que a la zona es conservin restes arqueològiques, motiu pel qual s'haurà de continuar realitzant treballs de control arqueològic en els futurs moviments de terres que es puguin produir a l'àrea.

Afectació arqueològica

Degut a la no aparició de restes arqueològiques o patrimonials de qualsevol tipus, no es pot parlar de cap tipus d'afectació de tipus arqueològic.

Bibliografia

- CARANDINI, A. (1997): *Historias en la tierra. Manual de excavación arqueológica*. Editorial Crítica. Barcelona.
- HARRIS, E. (1991): *Principios de estratigrafía arqueológica*. Editorial Crítica. Barcelona.
- INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA (n.d): Mapa de Barcelona. Obtingut el 3 d'agost de 2021 a <http://www.icc.cat/vissir3/>
- *Carta Arqueològica de Barcelona*. Servei d'Arqueologia de l'Ajuntament de Barcelona. <<http://cartaarqueologica.bcn.cat>> [Consultat el 10 de juliol de 2021]
- http://www.igc.cat/web/files/201010_igc_racab_plafo_fabra.pdf. Consultat el 08/04/2015

Annexos

Annex 1

Documentació fotogràfica

Índex de fotografies

Foto 1. Tasca de regularització del terreny amb pala plana.

Foto 2. Tasques de regularització de les jardineres.

Foto 3. Obertura de la rasa de manera esglaonada i descobrint els diferents serveis

Foto 4. Excavació en mina per la part interior del mur de finca de l'hospital, on també es pot observar el geològic.

Foto 5. Excavació en la part frontal del mur de finca de l'hospital.

Foto 6. Obertura de la rasa en la part del carrer Sant Quintí

Foto 7. Foto de l'alçat de mur de finca de l'hospital un cop fet el rebaix de terra.

Foto 8. Instal·lació del tub de serveis per la part interior del mur de finca de l'hospital per tal d'evitar-ne el contacte.

Foto 9. Foto de detall de l'escut gravat en el mur de finca.

Inventari fotogràfic del disc annex

1. Tasques de jardineria (071-21_001-005)
2. Control obertura rasa (071-21_006-010)
3. Minat sota mur perimetral (071-21_011-018)

Foto 1. Tasca de regularització del terreny amb pala plana.

Foto 2. Tasques de regularització de les jardineres.

Foto 3. Obertura de la rasa de manera esglaonada i descobrint els diferents serveis

Foto 4. Excavació en mina per la part interior del mur de finca de l'hospital, on també es pot observar el substrat geològic.

Foto 5. Excavació en la part frontal del mur de finca de l'hospital.

Foto 6. Obertura de la rasa en la part del carrer Sant Quintí

Foto 7. Foto de l'alçat de mur de finca de l'hospital un cop fet el rebaix de terra.

Foto 8. Instal·lació del tub de serveis per la part interior del mur de finca de l'hospital per tal d'evitar-ne el contacte.

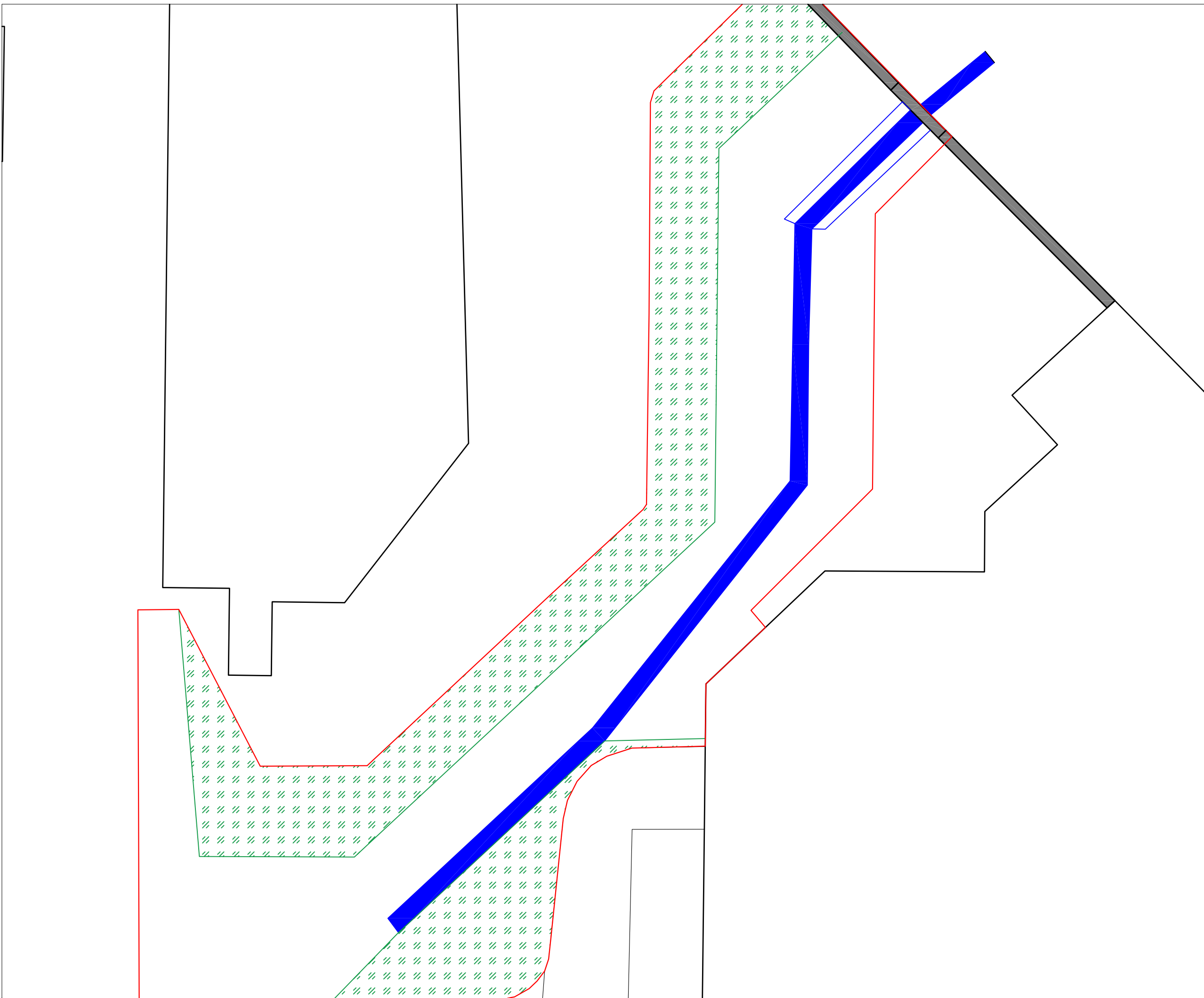
Foto 9. Foto de detall de l'escut gravat en el mur de finca.

Annex 2

Planimetries

Índex de plànols

- 1- Plànol de localització. E: 1/2000. A3
- 2- Planta general de la intervenció. E: 1/200. A3
- 3- Secció A-A'. E: 1/20. A3

ABANS

SERVEIS CULTURALS

UBICACIÓ

LLEGENDA

- Rebaix enjardinament
- Mur recinte Hospital
- Límit afectació obra
- Rasa oberta
- Marges seguretat rasa -0,30m
- Substrat geològic

INTERVENCIÓ
 Intervenció arqueològica al c. de Sant Quintí 55-97 / c. de Sant Antoni Maria Claret, 167-171. Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. (Districte d'Horta i Guinardó, Barcelona).

TÍTOL
 Planta general de la intervenció

DIRECCIÓ
 Kamen Sablev

PLANIMETRIA
 Jordi Chorén Tosar

NÚM. EXPEDIENT	CODI
470 K121 NB 2021/1-33242	071/21

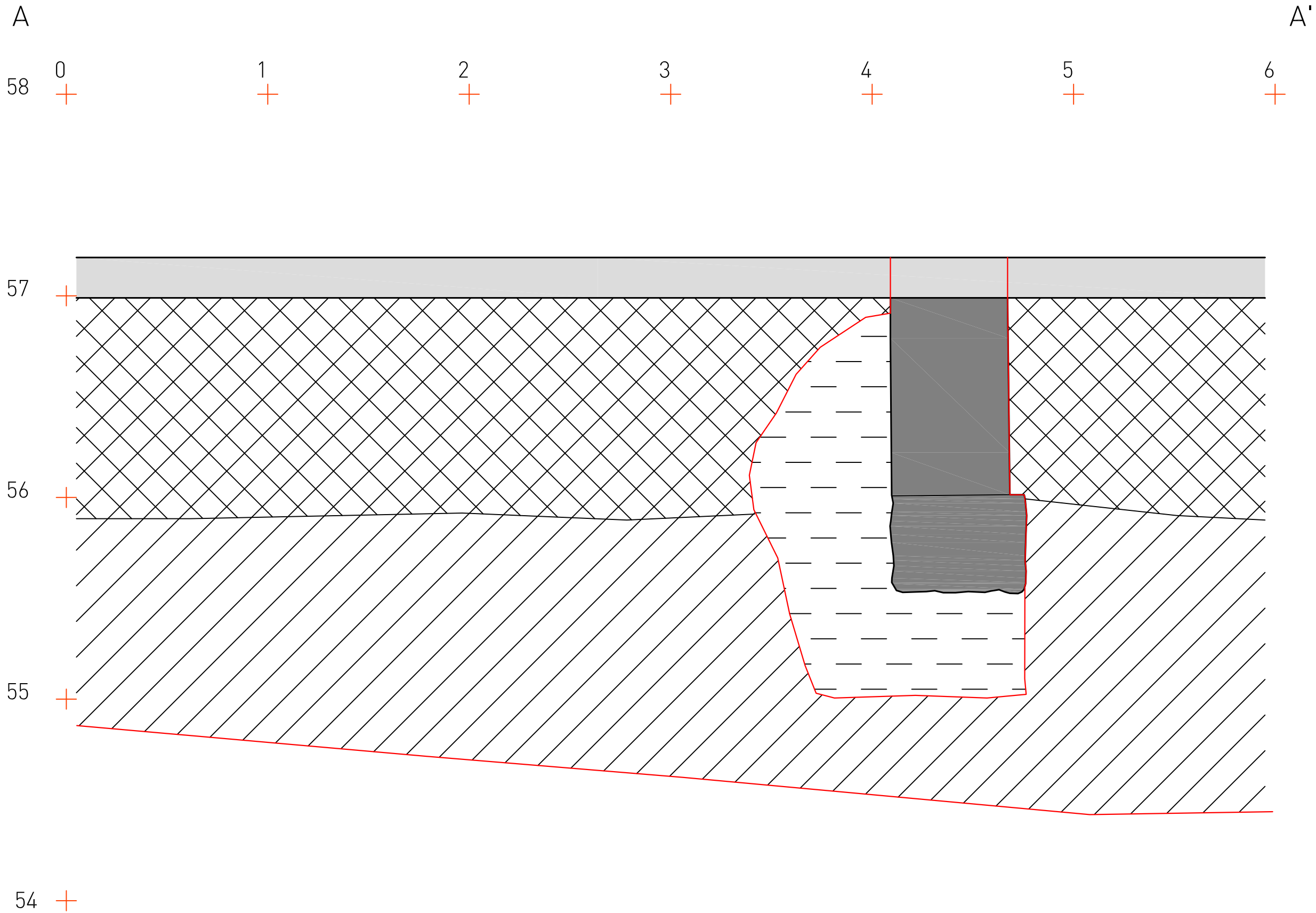
DATA
 Juliol de 2021

BASE TOPOGRÀFICA
 ICGC 1:5000 Sistema de referència ETRS89

ESCALA
 1:200

NÚM	CLIENT
2	Fundació Privada de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau

ABANS
SERVEIS CULTURALS

UBICACIÓ

LLEGENDA

- Nivell de runa
- Mur perimetral en secció
- Paviments en secció
- Límit afectació obra
- Marge seguretat no excavat
- Substrat geològic

INTERVENCIÓ

Intervenció arqueològica al c. de Sant Quintí 55-97 / c. de Sant Antoni Maria Claret, 167-171. Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, (Districte d'Horta i Guinardó, Barcelona).

TÍTOL

Secció A-A'

DIRECCIÓ

Kamen Sablev

PLANIMETRIA

Jordi Chorén Tosar

NÚM. EXPEDIENT

470 K121 NB 2021/1-33242

CODI

071/21

DATA

Juliol de 2021

BASE TOPOGRÀFICA

ICGC 1:5000 Sistema de referència ETRS89

ESCALA

1:20

0 0,1 2,5 0,5m

NÚM

3

CLIENT

Fundació Privada de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau